

Valová, Karolína

Literární muzea a památníky na Moravě

Museologica Brunensia. 2025, vol. 14, iss. 2, pp. 39-49

ISSN 1805-4722 (print); ISSN 2464-5362 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/MuB2025-2-4>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83367>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 14. 01. 2026

Version: 20251219

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

STUDIE/ARTICLES

LITERÁRNÍ MUZEA A PAMÁTNÍKY NA MORAVĚ¹

KAROLÍNA VALOVÁ

<https://doi.org/10.5817/MuB2025-2-4>

ABSTRAKT/ABSTRACT:

Literární muzea a památníky na Moravě představují významné instituce uchovávající a prezentující bohaté literární dědictví regionu. Tento článek shrnuje výsledky výzkumu zaměřeného na pět vybraných zástupců moravských literárněmuzejních institucí: Muzeum Otokara Březiny, Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea, expozici Jiřího Wolкера a Červený domek Petra Bezruče v Muzeu a galerii v Prostějově a Mahenův památník v Brně. Na základě analýzy vybraných případových studií článek shrnuje některé základní aspekty jejich historického vývoje, sbírkotvorné činnosti, prezentačních a edukačních aktivit a personálního zajištění. Hlavním cílem je charakteristika literárního muzejnictví na Moravě a identifikace obecných výzev, jakými jsou například finanční a personální omezení, nedostatečná digitalizace či problémy s oslovením mladšího publika. V době rostoucí digitalizace a měnících se nároků publika je nezbytné hledat nové cesty, jak literární dědictví prostřednictvím inovativních přístupů přiblížit současným generacím. Výsledky ukazují na rozmanitost přístupů k prezentaci literárního dědictví, od tradičních statických expozic po moderní expozici založenou na umělé inteligenci.

Literature museums and memorials in Moravia

Literature museums and memorials in Moravia are significant institutions that preserve and present the region's rich literary heritage. This article summarizes the findings of research focused on five selected representatives of Moravian literature museum institutions: the Otokar Březina Museum, the Department of the History of Literature of the Moravian Museum, the Jiří Wolker permanent exhibition and Memorial House of Petr Bezruč at the Museum and Gallery in Prostějov, and the Mahen Memorial in Brno. Based on an analysis of selected case studies, the article outlines key aspects of their historical development, collecting activities, presentation and educational work, and staffing. The main aim is to characterize literary museology in Moravia and to identify general challenges, such as financial and staffing limitations, insufficient digitization, and difficulties in engaging younger audiences. In an era of increasing digitization and changing audience expectations, it is essential to seek new ways of bringing literary heritage closer to contemporary generations through innovative approaches. The findings reveal a diversity of approaches to presenting literary heritage, ranging from traditional static exhibitions to modern displays based on artificial intelligence.

special museology – literary museology – literary museums and literary memorials – Moravia

Úvod

Morava, jedna ze tří historických zemí České republiky a zároveň region s vlastní svěbytnou kulturou a také s bohatou literární tradicí, je oblastí s řadou institucí věnovaných uchování a prezentaci odkazu svých významných literátů. Ti sehráli klíčovou roli při formování kulturní identity této oblasti. Svými díly nejen obohacovali českou literaturu, ale také reflektovali specifické dějiny a společenské proměny Moravy. Počátky literárního muzejnictví lze v omezené míře sledovat již na přelomu 19. a 20. století, nicméně teoretické uvažování o literárním muzejnictví je záležitostí až poloviny 20. století a vymezení literární muzeologie jakožto samostatného odvětví bylo podmíněno vznikem centrální instituce literárněmuzejních zařízení, kterou byl v roce 1953 založený Památník národního písemnictví.² V českém prostředí se této disciplíně z teoretického hlediska věnovali například Antonín Boháč či Václav Vlček, okrajově i Josef Beneš; významným příspěvkem pak do dnešního dne zůstává publikace slovenského autora Miša A. Kováče z roku 1982.³

KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS:

speciální muzeologie – literární muzeologie – literární muzejnictví – literární muzea a památníky – Morava

² KIRSCH, Otokar. *Mezi teorií, praxí a ideologií. K vývoji speciálních muzeologií v českých zemích v letech 1948–1989*. Habilitační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, 2020, s. 213.

³ KOVÁČ, Mišo A. *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin: Matica slovenská, 1982.

¹ Příspěvek vznikl v rámci realizace Specifického výzkumu MUNI/A/1562/2024, Muzejní prezentace III – prezentace specializovaných sbírek.

Cílem článku je nastínění výsledků magisterské diplomové práce autorky.⁴ Jedná se o představení pěti případových studií vytipovaných z řady moravských literárněmuzejních institucí, představení jejich fungování a na základě získaných dat vytvoření charakteristiky literárního muzejnictví na Moravě s identifikací obecných výzev, se kterými se tyto instituce potýkají. Výzkum proběhl ve dvou fázích: první část zahrnovala studium příslušné literatury a shrnutí současného dostupného materiálu věnujícího se literární muzeologii, muzejnictví i jednotlivým institucím. Následující fáze výzkumu, který už se přímo týkal případových studií, proběhla prostřednictvím sběru informací o jednotlivých institucích, jejich návštěvy a rozhovoru s pracovníky, kteří také zodpověděli dotazy společného dotazníku, který byl cenným přínosem pro závěrečnou komparaci institucí. Literárněmuzejní instituce mohou být oproti návštěvnícky atraktivnějším a vyhledávanějším institucím občas zdánlivě opomíjené, hrají ale nezastupitelnou roli v ochraně kulturního a zejména literárního dědictví, které dále zprostředkovávají široké veřejnosti.

Typologie literárněmuzejních institucí

Mezi literárněmuzejní instituce lze zařadit jak literární muzea, věnovaná významným autorům nebo literárním směrům, tak památníky situované v autentickém prostředí spojeném se životem či dílem konkrétní osobnosti, a nakonec také expozice včleněné do struktury jinak zaměřených muzeí – například vlastivědných – popřípadě dalších institucí, jakými jsou například knihovny nebo informační

centra. V oblasti literárněmuzejních institucí se proto uplatňuje terminologické i typologické členění, které vychází z historického vývoje, odborného zázemí institucí i jejich vztahu k autentickému prostředí. Pojmy jako *literární muzeum* nebo *literární památník* nejsou vždy jasně vymezené, přesto však existují snahy o jejich systematické rozlišení. Jednu z nejvýznamnějších typologií navrhl v 60. letech 20. století Antonín Boháč,⁵ který rozlišil tři základní kategorie: literární muzea, literární památníky a literární úseky začleněné do jiných expozic.⁶

Zásadní rozdíl mezi literárním muzeem a památníkem spočívá podle Boháče v rozsahu činnosti: zatímco muzea vykonávají veškeré základní muzejní funkce (vědeckou, sbírkotvornou, prezentační), památníky se soustředí především na osvětovou a pietní roli. Literární památníky obvykle vznikají v autentickém prostředí spjatém s osobností spisovatele – v jeho rodném domě, v místě pobytu nebo v místě spojeném s jednotlivým dílem či událostí. Vedle samostatných památníků sem patří i pamětní síně nebo menší expozice, které jsou součástí jiných institucí, například zámků, regionálních muzeí nebo již výše zmíněných knihoven či informačních center.⁷ Expozice v rámci literárních památníků bývají často statické a po delší časový úsek zůstávají neměnné, jedná se obvykle o rekonstrukce

podoby, v jaké se interiér budovy nacházel v době pobytu daného autora. Památník svou hodnotu tedy čerpá především z autentičnosti místa a evokace dobové atmosféry.⁸

Literární muzea mají naopak širší tematický záběr. Zaměřují se na dokumentaci vývoje národní nebo regionální literatury, případně na specifické žánrové či tematické oblasti. Nejsou nutně tolik vázána na konkrétní lokalitu a fungují jako odborné instituce se sbírkotvornou, výzkumnou a prezentační činností. Využívají současné výstavní přístupy a více se věnují organizaci krátkodobých výstavních počínů.⁹

V praxi však hranice mezi jednotlivými typy institucí nejsou vždy ostré. Některé památníky plní rovněž sbírkotvorné a dokumentační funkce, zatímco některá muzea mohou mít více patrný pietní charakter a klást silný důraz na kult osobnosti. Nejednotná terminologie se promítá i do názvů – například Památník písemnictví na Moravě je na základě svého zaměření a činnosti navzdory svému názvu muzeem, zatímco Muzeum Otokara Březiny odpovídá spíše charakteristice památníku.

Další možné členění lze najít opět u Antonína Boháče. Tato typologie vychází z obsahově-interpretací hlediska a rozděluje literárněmuzejní instituce na „muzea o literatuře“ a „muzea z literatury“. První zmíněné se typicky soustředily na předmetovou složku sbírkového materiálu. Právě sbírkové předměty sloužily k předkládání informací a skutečností. Oproti tomu „muzea z literatury“, která se postupně

5 Antonín Boháč (1926–1992) byl vedoucí Literárního archivu a prezentačního oddělení Památníku národního písemnictví a také jeden ze zakladatelů literární muzeologie Antonína Boháče, autor např. BOHÁČ, Antonín. *Literární muzejnictví v českých zemích. Literárněmuzejný letopis*. 1974, č. 8, s. 24–38; BOHÁČ, Antonín. *5 let Památníku národního písemnictví na Strahově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

6 BOHÁČ, Antonín. Současný stav sítě literárněmuzejních objektů. In: BOHÁČ, Antonín (ed.). *Soupis literárních muzeí a památníků v Čechách a na Moravě*. Praha: Památník národního písemnictví, 1967, s. 9–12.

7 KIRSCH, Otakar. *Mezi teorií, praxí a ideologií. K vývoji speciálních muzeologií v českých zemích v letech 1948–1989*. Habilitační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, 2020, s. 219.

8 ŠOPÁK, Pavel. *Literární a hudební muzea*. In: KNAPÍK, Jiří; ŠOPÁK, Pavel; VÁHALA, David a OLŠOVSKÝ, Jaromír. *Vademecum muzeologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2012, s. 141.

9 DROBNÝ, Tomáš; VYKOUPILOVÁ, Pavla; PETRUŽELKOVÁ, Alena a SEDLISKÁ, Hana. *Metodika edukace v literárních muzeích*. Brno: Moravské zemské muzeum; Praha: Památník národního písemnictví, 2018, s. 12.

4 VALOVÁ, Karolína. *Literární muzea a památníky na Moravě: historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2025.

stala zásadnější, zprostředkovávala prezentované téma prostřednictvím samotné literární tvorby.¹⁰ Josef Beneš ve své monografii z roku 1981 *Kulturně výchovná činnost muzeí*¹¹ řadí literární muzea do skupiny uměleckých muzeí spolu s muzei hudebními, divadelními a biografickými. Společným jmenovatelem těchto institucí je skutečnost, že jejich účelem není zprostředkovat samotné umělecké dílo v jeho původní podobě – tu by si návštěvník měl osvojit samostatně, například četbou, poslechem či návštěvou divadelního představení – ale nabídnout kontext potřebný k hlubšímu porozumění tvorbě prostřednictvím poznání jejího vzniku, tvůrčího procesu a autorovy osobnosti.¹²

Na mezinárodní úrovni se můžeme setkat s odlišným typologickým členěním. Mezinárodní výbor pro muzea literatury a skladatelů (ICOM) rozlišuje *muzea spisovatelů*, *obecná literární muzea* a tzv. *literární krajiny*, kde se přírodní a kulturní prostředí spjaté se životem a dílem autora chápe jako specifický typ muzea v přírodě.¹³

Charakteristika sbírkových fondů literárněmuzejních institucí

Komunikace literárního dědictví má v muzejnictví svá specifika, která se odlišují od prezentace jiných typů kulturního dědictví. V minulosti byla hlavním

¹⁰ KIRSCH, Otakar. *Mezi teorií, praxí a ideologií. K vývoji speciálních muzeologií v českých zemích v letech 1948–1989*. Habilitační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, 2020, s. 220.

¹¹ BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí: I. díl – část textová*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 1981.

¹² Tamtéž, s. 41.

¹³ Welcome to the International Committee for Literary and Composers' Museums website. Online. In: *ICLCM: ICOM International Committee for Literary and Composers' Museums*. 2019. Dostupný z: <https://iclm.mini.icom.museum/welcome-to-the-international-committee-for-literary-and-composers-museums-website/>. [cit. 2024-10-23].

prostředkem interpretace spíše pietní instalace, dnešní přístupy však v mnoha případech směřují k větší interaktivitě a otevřenosti.¹⁴ Vedle tradičních expozic a programů pro školy se prosazuje digitalizace sbírek i využívání multimediálních nástrojů, které návštěvníkovi zprostředkovávají literární dědictví novými způsoby. Tyto posuny ovlivňují také podobu literárněmuzejních institucí, v nichž se snaha o uchování památky setkává s důrazem na aktuální formy komunikace a zapojení různých skupin publika.

Literárněmuzejní instituce disponují pestrým spektrem sbírkových předmětů, které zahrnují jak literární památky, tak i materiál dokumentující život autorů. Terminologicky a obsahově se literární materiál ve sbírkových fondech nejčastěji člení na psané (např. rukopisy, osobní korespondence) a tištěné památky (např. knihy, periodika, dokumenty). Obě skupiny jsou v literárním muzejnictví zásadní, protože představují autentická svědectví o tvůrčím procesu. Literární památky se přitom nemusí omezovat pouze na klasické

¹⁴ Muzejní komunikace představuje v teorii a praxi nejrozvinutější a stěžejní oblast muzejní činnosti. Podrobněji např. ECHARRI, Fernando. The metamuseum as the future of the museum institution? Online. *Museologica Brunensia*. 2022, roč. 11, č. 1, s. 4–9. Dostupný z: https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuseologicaBrunensia_2022_1_05.pdf. [cit. 2025-09-21]; LORENC, Magdalena. The forgotten metamuseological concepts of Wojciech Glužiński. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2022, roč. 10, č. 1, s. 22. Dostupný z: https://www.muzeologia.sk/index_htm_files/mkd_1_22_lorenc.pdf. [cit. 2025-09-21]; POPOVIČKÁ, Katerina. Flexibilita muzejního prostoru. Online. *Museologica Brunensia*. 2024, roč. 13, č. 1, s. 44–55. Dostupný z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuB2024-1-04.pdf>. [cit. 2025-09-21]; RUDENKO, Serhii. Museum as technology. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2023, roč. 11, č. 1, s. 10–11. Dostupný z: https://muzeologia.sk/index_htm_files/MKD_1_23_Rudenko.pdf. [cit. 2025-09-21]; BIEDERMANN, Bernadette. Museum presentation and new trends in exhibition displays from a museological perspective using the example of selected European university museums and collections. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2024, roč. 12, č. 1, s. 29–30. Dostupný z: https://muzeologia.sk/index_htm_files/MKD_1_24_Biedermann.pdf. [cit. 2025-09-21].

materiály, jako je zejména papír – texty mohou být zaneseny i na kámen, sklo či kovy.¹⁵

Významnou součástí sbírek bývají pozůstalosti, tedy soubory dokumentů a předmětů, které souvisí s osobním a profesním životem autora. Vedle dvojrozměrných materiálů, jako jsou dopisy, doklady, rukopisy či fotografie, se sbírky často rozšiřují o trojrozměrné předměty, např. brýle, oděvy, psací stroje nebo osobní nábytek.¹⁶ Typickým příkladem jsou památníky situované v autentických obytných prostorách, kde se zachovalo původní vybavení a knihovny. Součástí sbírkového fondu tak tvoří často právě také knihy. Takovou skupinu sbírkového materiálu lze rozdělit do tří hlavních kategorií: díla samotného autora, knihy, které autor vlastnil, a publikace o autorovi. Tyto fondy bývají zpravidla zpřístupněny badatelům, zejména studentům, kteří je využívají při zpracování odborných nebo závěrečných prací. Jak ukazují příklady institucí, jako je Památník národního písemnictví či Muzeum bratří Čapků, literární sbírky často zahrnují i výtvarné umění, plastiky nebo výzdobu interiérů, čímž překračují čistě literární rámec a usilují o komplexní obraz osobnosti spisovatele v jeho dobovém a kulturním kontextu.

Jak zmiňuje bohemista Jiří Hájek, v tradičnějším pojetí bývá někdy sbírkotvorná činnost literárních muzeí a památníků uváděna do podobnosti s akviziční praxí archivů. Při srovnání se sbírkotvornou činností archivů je nicméně patrné, že literární muzea pracují s rozmanitějším materiálem a neusilují pouze o komplexní

¹⁵ KOVÁČ, Mišo A. *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin: Matica slovenská, 1982, s. 13–14.

¹⁶ LOUŽIL, Jaromír. Literární umělecké dílo jako muzejní exponát. *Literární archiv*. 1976–1977, roč. 11–12, č. 1, s. 5.

uchování pozůstalostí.¹⁷ Zatímco archivy běžně přijímají soubory písemností a přistupují k nim jako k celku, muzea mají tendenci akcentovat výstavní a interpretační rovinu, sbírají jednotlivé předměty a tematicky je skládají do expozic. Rozdíl spočívá i v míře zpřístupnění – archivy chrání své fondy před častým užíváním, muzea je běžně vystavují.¹⁸

Josef Beneš zároveň upozorňuje na specifické limity literárních expozic, které vyplývají z jazykové povahy literárního díla. Na rozdíl od vizuálního umění, jež je vnímáno relativně univerzálně napříč kulturními a jazykovými bariérami, je porozumění literatuře zásadně podmíněno znalostí jazyka. U zahraničních návštěvníků tak často dochází k omezení na vizuální či materiální rovinu vystavovaného, a to navíc pouze v případě, že jsou vystaveny originály. Právě ty však nelze z důvodu ochrany běžně prezentovat dlouhodobě, a jsou tak nahrazovány reprodukcemi, které snižují autenticitu i emocionální účinek expozice.¹⁹

Případové studie

Součástí výzkumu literárního muzejnictví na Moravě byla analýza fungování pěti předem vybraných literárněmuzejních institucí.²⁰ Na základě informací z adresáře muzeí Asociace muzeí a galerií České republiky lze přibližně uvést, že se v České republice nachází přes

80 institucí,²¹ které se zabývají dějinami literatury, popřípadě jednotlivými osobnostmi; povědomí o počtu literárněmuzejních institucí pak lze získat také z *Portálu literárních muzeí*.²² Jedná se o projekt Metodického centra pro knižní kulturu a literární muzea a kromě muzeí, památníků a expozic mapuje také hroby a pamětní desky významných českých literárních osobností. Vhodné případové studie pro výzkum byly vytipovány právě na základě informací z tohoto portálu.

Kvůli rozsahu prováděného výzkumu byl výběr záměrně zúžen pouze na instituce, které se zaměřují na život a dílo autorů poezie. Mezi případové studie patří instituce různorodého charakteru. Zahrnuta jsou literární muzea, památníky, expozice a také literárně zaměřené oddělení zemského muzea. Bylo tak možné sledovat odlišné přístupy ke správě, sbírkotvorné činnosti, edukační činnosti i prezentaci a komunikaci s veřejností.

Instituce, ve kterých byl proveden terénní výzkum jsou následující: Muzeum Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou je samostatné muzeum věnované jedinému autorovi, spravované spolkem. Muzeum a galerie v Prostějově funguje jako vlastivědné muzeum, v jehož sbírkách tvoří významnou součást pozůstalost Jiřího Wolkeru. Pod téže instituci patří i památník Červený domek Petra Bezruče. Dále byl zkoumán detašované pracoviště Knihovny Jiřího Mahena, a Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea, které zastřešuje širší oblast moravské literární tvorby.

Muzeum Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou

Muzeum Otokara Březiny v Jaroměřicích nad Rokytnou je nejstarší literárněmuzejní institucí na Moravě. Bylo založeno v roce 1932,²³ pouhý rok po otevření vůbec prvního českého literárního muzea v České Skalici.²⁴ Od ostatních zkoumaných institucí se odlišuje především svým zřizovatelem – krátce po otevření muzea převzala jeho správu Společnost Otokara Březiny, z. s., což má zároveň výrazný dopad na provoz i financování. Muzeum sídlí v domě, kde básník strávil poslední léta života; objekt patří městu a na jeho provoz žádá spolek každoročně dotace z městského rozpočtu.

Instituce je pro veřejnost otevřena sezónně, a to od začátku dubna do konce října a disponuje malým pracovním týmem, jenž je tvořen dvěma průvodkyněmi a jednou správkyňou, která zároveň zajišťuje administrativu i komunikaci. Provoz instituce je do značné míry financován ze vstupného, členských příspěvků a darů.

Z hlediska obsahu a zaměření odpovídá instituce spíše charakteru památníku. Expozice je pojata jako rekonstrukce básníkovy bytu s původním nábytkem a osobními předměty. Nenachází se zde žádné textové panely ani stručnější popisky; v expozici je primárně počítáno s tím, že je návštěvník vždy doprovázen průvodcem, který mu v případě zájmu poskytne veškeré potřebné informace. K dispozici jsou tištěné materiály s informacemi a také průvodce muzeem v anglickém a v německém jazyce. Zastoupeny nejsou také žádné digitální, interaktivní či multimediální prvky. Expozice

17 HEK [HÁJEK], Jiří. Literární věda a literární muzeum. In: JEŘÁBEK, Dušan; KOPECKÝ, Milan a PALAS, Karel (eds.). *Literárněvědné studie: profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1972, s. 387–396.

18 KOVÁČ, Mišo A. *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin: Matica slovenská, 1982, s. 16.

19 Tamtéž.

20 Výzkum byl proveden v rámci magisterské diplomové práce VALOVÁ, Karolína. *Literární muzea a památníky na Moravě: historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2025.

21 Instituce zabývající se oborem: Literatura – dějiny, osobnosti. Online. In: *Asociace muzeí a galerií České republiky*. Dostupný z: <https://www.cz-museums.cz/obory/1119>. [cit. 2025-04-15].

22 O projektu. Online. In: *Portál literárních muzeí*. 2020. Dostupný z: <https://www.literarnimuzea.cz/o-projektu/>. [cit. 2025-04-15].

23 ERGENSOVÁ, Zora. Muzeum Otokara Březiny. Online. In: *Muzeum Otokara Březiny: oficiální web*. Dostupný z: <https://www.otokarbrezina.cz/muzeum-otokara-breziny-2/>. [cit. 2025-09-21].

24 Muzeum Boženy Němcové v České Skalici, otevřené v květnu roku 1931.

Obr. 1 a 2: Ukázky z expozice Muzea Otokara Březiny v Jaroměřčích nad Rokytinou (Foto: Karolína Valová)

zůstává dlouhodobě beze změny, což může oslovit především starší návštěvníky a znalce básnicka díla, ale pro širší a mladší publikum může působit zastarale.

Nedostatek finančních prostředků limituje rozvoj prezentace, vznik nových doprovodných programů či častější pořádání doplňujících krátkodobých výstav, což je v rozporu se současnými muzeologickými trendy, které zdůrazňují atraktivitu, interaktivitu a edukaci. Školní programy zde nabízeny nejsou, návštěvy školních skupin jsou tak spíše výjimečné. Příležitostné výstavy a vernisáže sice přitahují pozornost, avšak hlavními návštěvníky těchto akcí bývají zpravidla členové spolku nebo dlouhodobí příznivci muzea. Prostor pro další rozvoj – zejména směrem k širšímu publiku – zde tedy zůstává otevřený.

Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea

Oddělení dějin literatury vzniklo v roce 1958 při Muzeu města Brna, tehdy ještě ve spojení s historickým oddělením. Pod správu Moravského zemského muzea přešlo v roce 1961 a dnes patří k jeho nejmladším odborným pracovištím.²⁵ Jedná se zároveň o první literárněhistorické muzeologické oddělení na Moravě.²⁶

Dnes oddělení spravuje téměř 100 000 sbírkových předmětů²⁷ – od rukopisů, přes korespondenci,

fotografie, osobní věci až po umělecká díla, audiovizuální média, poštovní známky aj. Patří sem také příruční knihovna a rozsáhlý výstřižkový archiv. Ačkoliv je akviziční činnost primárně zaměřena na moravské autory, řada fondů má celonárodní význam. Nové sbírky jsou získávány především darem, často od rodin autorů, výjimečně nákupem – to zejména v případě výtvarných děl či fotografií. Nákup musí odpovídat sbírkotvorné koncepci Moravského zemského muzea a je podmíněn odborným posudkem i souhlasem vedení muzea.

Oddělení vykazuje znaky profesionálně vedeného pracoviště s pestrou činností, která zahrnuje vedle sbírkotvorné i významnou výzkumnou, edukační a publikační složku. Silnou stránkou je odborný tým kurátorů s různým tematickým

²⁵ Oddělení dějin literatury. Online. In: *Moravské zemské muzeum*. Dostupný z: <https://www.mzm.cz/oddeleni-dejin-literatury>. [cit. 2025-04-15].

²⁶ KRAFLOVÁ, Hana. Oddělení dějin literatury. In: *Moravské zemské muzeum: s úctou k práci průkopníků, s díky jejich pokračovatelům*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015, s. 317.

²⁷ Oddělení dějin literatury. Online. In: *Moravské zemské muzeum*. Dostupný z: <https://www.mzm.cz/oddeleni-dejin-literatury>. [cit. 2025-04-15].

zaměřením, který udržuje spolupráci s mnoha institucemi i v mezinárodním měřítku.

Z hlediska edukace je pozitivně hodnocen program k expozici *Corpus litterarum*, který klade důraz na interaktivitu a aktivní zapojení žáků. Expozice je situována v Domě Jiřího Gruši na Hudcově ulici představuje zásadní výstavy, které Oddělení dějin literatury v předchozích letech pořádalo, anebo se na nich podílelo. Součástí jsou tak například části výstav *Cyril a Metoděj. Doba život a dílo* z roku 2013 či *Normalizaci navzdory*. K expozici je možné zamluvit také lektorský výklad.²⁸ Edukační program tematicky pokrývá českou literaturu i vývoj jazyka a je flexibilně přizpůsobován věku i potřebám jednotlivých tříd. Zohledňuje také individuální požadavky a potřeby jednotlivých školních skupin.

Naopak jako slabší stránka se jeví omezený návštěvnický režim – expozice je přístupná pouze po předchozí domluvě, což omezuje spontánní návštěvy a izoluje pracoviště od běžného turistického provozu. Její plné otevření by však vyžadovalo rozšíření personálu.

Muzeum a galerie v Prostějově

Muzeum a galerie v Prostějově je zřizováno Olomouckým krajem a profiluje se jako kulturní instituce s širokým odborným, edukačním i výstavním záběrem. Ve své správě má nejen rozsáhlé muzejní sbírky a několik stálých expozic, ale součástí jsou také dva literární objekty, které byly v rámci výzkumu zařazeny mezi případové studie. V první řadě se jedná o moderní expozici věnovanou Jiřímu Wolkerovi přímo v hlavní budově muzea a poté o klasický

literární památník Petra Bezruče v Červeném domku v Kostelci na Hané. Oba tyto objekty reprezentují dvě zcela odlišná pojetí prezentace literárního dědictví; na jedné straně se nachází značně moderní, digitálně orientovaná expozice v hlavní budově muzea zaměřená primárně na mladší generace a školní skupiny, na druhé straně stojí autentický statický památník spjatý s místem pobytu autora.

Expozice nazvaná #JIRIWOLKER byla po rozsáhlých úpravách otevřena na začátku roku 2024 a nahradila tak předchozí expozici z roku 2000.²⁹ Wolkerovy expozice v Prostějově se těšily dlouhodobě vysoké návštěvnosti a tradičně byly propojeny s festivalem Wolkrův Prostějov. Nová expozice se zcela odklání od klasického muzejního přístupu – nepracuje s vystavováním fyzických artefaktů, ale staví na interaktivitě, digitálních médiích a využití umělé inteligence. Návštěvníci zde mají možnost komunikovat s „virtuálním“ Jiřím Wolkerem a aktivně se zapojovat do tvorby obsahu. Tento přístup si klade za cíl oslovit zejména mladší generaci, která je na všudypřítomné moderní technologie zvyklá, na druhé straně se expozice z tohoto důvodu stala předmětem kontroverzí; právě proto, že zcela rezignuje na přítomnost originálních sbírkových předmětů.³⁰

Digitální expozice je výsledkem snahy přiblížit literaturu současnému publiku a zprostředkovat ji atraktivní

formou. Přesto se objevují otázky, zda zcela digitální přístup nenarušuje poslání muzea jako strážce hmotného dědictví a autentických dokladů minulosti. Ve sbírkách muzea se přitom nachází bohatá literární podsběrka, která obsahuje mimo jiné rozsáhlou pozůstalost Jiřího Wolkerova. Tato pozůstalost zahrnuje cenné rukopisy, osobní korespondenci, knihovnu i ikonografický materiál.³¹

Odlišné pojetí reprezentuje Červený domek Petra Bezruče v Kostelci na Hané, který taktéž spadá pod správu muzea. Tento literární památník je typickým představitelem pietního místa spojeného s autentickým prostředím – domek, ve kterém Bezruč žil posledních dvacet let svého života, je přístupný veřejnosti od roku 1962. Po rekonstrukci v letech 2018–2020 zde vznikla nová expozice věnovaná básníkovu životu a tvorbě. Její silnou stránkou je právě autenticita – návštěvníci mohou vstoupit do prostor, kde se odehrával každodenní život básníka, a vnímat atmosféru prostředí díky zachovanému mobiliáři, altánu v zahradě či osobním předmětům. Vysokou hodnotu má rovněž sbírkový fond, zahrnující mimo jiné unikátní fotografie či korespondenci.

Památník se však potýká i s řadou slabín. V porovnání s moderní expozicí #JIRIWOLKER postrádá interaktivní prvky a jeho prezentace může působit zastarale. Edukační činnost je limitována odlehlejší polohou památníku a slabšími vazbami s místní samosprávou v Kostelci na Hané. Chybí také rozvinutá doplňková činnost, jako je prodej suvenýrů nebo tematických publikací. Přesto se jedná o prostor s velkým potenciálem – plánuje se doplnění expozice o interaktivní tabuli, tematické výstavy či

²⁸ Corpus litterarum / Stopy písemnictví nejen v moravských dějinách. Online. In: *Moravské zemské muzeum*. Dostupný z: <https://www.mzm.cz/corpus-litterarum-stopy-pisemnictvi-nejev-v-moravskych-dejinach>. [cit. 2025-04-15].

²⁹ Výroční zpráva za rok 2019: Vyhodnocení činnosti Muzea a galerie v Prostějově příspěvkové organizace Olomouckého kraje. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. [2020], s. 4. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/wp-content/uploads/2022/06/Vyrocní-zprava-2019.pdf>. [cit. 2025-09-21].

³⁰ K této problematice obecně např. SCHWEIBENZ, Werner. Digital materialities and “real things”: some thoughts on digital objects and the museum. Online. *Museologica Brunensia*. 2024, roč. 13, č. 2, s. 2–14. Dostupný z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuB2024-2-1.pdf>. [cit. 2025-09-21].

³¹ Literární památky. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. 2022. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/sbirky-mgp/literarni-pamatky/>. [cit. 2024-11-08].

komunitní programy, které by mohly zvýšit její atraktivitu a návštěvnost.

Obě prezentace – moderní expozice Wolker a klasický památník Bezruč – se tak v rámci jedné instituce doplňují a nabízejí návštěvníkům rozmanité způsoby vnímání literárního dědictví. Zároveň ukazují, jak různorodá může být muzejní práce s literární pamětí: od digitálních experimentů s umělou inteligencí až po pietní připomínku autentického prostoru. Pro budoucí rozvoj bude klíčové nalézt rovnováhu mezi oběma přístupy a propojit inovace s respektem k tradičnímu muzejnímu poslání.

Mahenův památník v Brně

Mahenův památník v Brně představuje příklad instituce, která kombinuje pietní charakter místa s aktivní kulturní a edukační činností. Je situován v bytě, kde Jiří Mahen prožil závěr svého života,

a tvoří součást Knihovny Jiřího Mahena. Zároveň funguje jako samostatné detašované pracoviště, které se neomezuje pouze na uchování památky slavného spisovatele, ale prostřednictvím kulturních a edukačních programů rozvíjí i širší tematické okruhy napříč oblastmi kultury, filozofie či historie.

Expozice propojuje prvky klasického literárního památníku s moderními muzejními přístupy. Návštěvníci zde najdou jak historický mobiliář a autentické prostředí, například v rekonstruované pracovně Jiřího Mahena, tak i prvky moderní interpretace – časové osy, pultové vitríny se zásuvkami či online vizualizaci ve formě virtuální prohlídky. Přesto zůstávají některé prostorové limity – například umístění zásuvek u podlahy nebo nepřístupnost objektu pro osoby se sníženou mobilitou. Objekt je památkově chráněný, což možnost technických úprav omezuje.

Silnou stránkou památníku je jeho edukační činnost. Nabízí pestrou škálu programů pro děti, mládež i dospělé, často navázanou na aktuální výročí a společenská témata. Některé programy také propojují literární dědictví s knihovnickými službami a podporou čtenářství. Besedy a přednášky pokrývají nejen literaturu, ale i širší kulturně-společenská témata, čímž oslovují i publikum mimo úzký okruh literárních zájemců.

Komparace výsledků

Cílem výzkumu bylo prozkoumat a porovnat přístupy zkoumaných případových studií k uchování a zprostředkování literárního dědictví a identifikovat společné rysy i rozdíly. Napříč všemi sledovanými institucemi se ukazuje, že sbírkotvorná činnost je postavena na obdobném základu. Klíčovým pramenem jsou literární pozůstalosti, jejichž jádro tvoří

Obr. 3 a 4: Ukázky z expozice Mahenova památníku v Brně (Foto: Karolína Valová)

dvojměrné předměty (rukopisy, dopisy, dokumenty, fotografie), doplněné o trojrozměrné osobní předměty, nábytek či výtvarná díla. Výrazným rysem je rovněž značná přítomnost knih, a to ve třech typech: publikace, jejichž autorem je přímo v instituci dokumentovaná osobnost, tato skupina zároveň bývá do současnosti rozšiřována o dosud chybějící starší nebo naopak zcela nová vydání; dále autorova osobní knihovna, a nakonec jsou to populárně-naučné či odborné texty o samotné osobnosti či příbuzných tématech. Knihovní fondy, popřípadě jejich části, bývají zpravidla zpřístupňovány také badatelům. Dotazování pracovníci všech zkoumaných institucí se shodli, že badatelé jejich muzea či památníky ve větší či menší míře navštěvují, nejčastěji se jedná o studenty, kteří poptávají informace pro svoje závěrečné práce. V případě sbírkotvorné činnosti jsou si všechny instituce velmi podobné, což souvisí s charakterem literárního muzejnictví obecně a potvrzuje i odborná literatura, liší se pak především v rozsahu sbírkových fondů a v četnosti akvizic. Akvizice nových předmětů bývají v literárněmuzejních institucích v současnosti minimální, spíše příležitostné, a ve velké míře jsou omezeny na podobu darů. Důvodem může být nepravděpodobnost nálezů nových autentických předmětů, neboť povětšinou byla pozůstalost do muzea či památníku věnována kompletní již v počátcích vzniku sbírky. Ve zkoumaném vzorku však můžeme pozorovat i výjimky. Rozšiřovány nicméně bývají knihovny, a to například o nově vydané publikace věnující se v muzeích či památnících dokumentovaným autorům.

Rozdíly se začínají výrazněji projevovat v otázce uchování sbírek, jejich prezentaci a následných výstupů směrem k veřejnosti, jakými jsou například edukační programy či publikační činnost.

Nejrozvinutější systém má Oddělení dějin literatury, které spravuje rozsáhlý fond evidovaný v Centrální evidenci sbírek.³² Muzeum a galerie v Prostějově rovněž eviduje sbírky v CES a nevystavené sbírky uchovává v depozitářích. Oproti tomu menší památníky (Muzeum Otokara Březiny, Mahenův památník v Brně) evidenci v CES nevedou, chybí jim depozitáře a sbírky jsou zpravidla vystaveny kompletně celé. Tento rozdíl úzce souvisí s institucionálním zázemím – zatímco Oddělení dějin literatury je součástí velkého muzea s odborným zázemím, menší památníky fungují často jen s minimálním personálním obsazením a s omezenými rozpočty.

V prezentaci sbírek se všechny instituce snaží reagovat na specifika své sbírky i očekávání návštěvníků, avšak přístupy se liší. Autentické památníky, jako je Červený domek Petra Bezruče nebo Muzeum Otokara Březiny, zdůrazňují historickou atmosféru místa, zatímco Mahenův památník hledá rovnováhu mezi tradicí a interaktivitou. Nejvýrazněji inovativní je expozice Jiřího Wolкера v Muzeu a galerii v Prostějově, která je kompletně celá založena na využití interaktivních prvků, nových médií a umělé inteligence. Oddělení dějin literatury se profiluje spíše jako odborné pracoviště a sbírky prezentuje nejen ve své expozici, ale i prostřednictvím výpůjček jiným institucím. Podobnosti zde spočívají v důrazu na autenticitu a biografický přístup, rozdíly naopak v míře využití současných muzejních trendů – ty se opět odvíjejí zejména od finančních a personálních možností.

Rozdíly ve finančních a personálních možnostech se dále značně projevují v edukační činnosti. Dalším důležitým faktorem je nicméně taktéž osobní

zaujetí a zapojení zaměstnanců, neboť z případových studií vyplývá, že i instituce s menší personální základnou mohou disponovat bohatou a různorodou edukační činností. Vhodným příkladem je v tomto směru Mahenův památník v Brně, který má v současnosti pouze dva stálé zaměstnance; ani jeden z nich nemá svou profesi zaměřenou výhradně na muzejní edukaci, přesto se oba zapojují jak do tvorby, tak do realizace kulturních i vzdělávacích akcí a v případě potřeby využívají brigádníky a dobrovolníky.

V Oddělení dějin literatury se edukačním programům vycházejícím ze stálé expozice *Corpus litterarum* věnuje výhradně jedna zaměstnankyně, která je autorkou a realizátorkou programů pro skupiny žáků a studentů ze základních a středních škol. Za zmínku zde stojí její přístup k průběhu programu – uvědomuje si totiž specifika a odlišnosti nejen jednotlivých věkových skupin, ale také samotných škol. Před realizací programu důkladně konzultuje s pedagogy a na základě toho připravený program částečně modifikuje, aby byl pro dané skupiny co nejpřínosnější a nevhodnější.

Muzeum a galerie v Prostějově zaměstnává dvě edukátorky, které pracují se školami i veřejností a na starosti mají celou instituci včetně Červeného domku Petra Bezruče. Muzeum Otokara Březiny v této rovině zaostává – edukační činnost se omezuje na příležitostné prohlídky a přednášky. Podobným jmenovatelem je však zájem škol o literární expozice, především ve vazbě na výuku českého jazyka, byť bylo během návštěv jednotlivých institucí několikrát naznačeno, že zájem o literaturu a prezentované autory bohužel upadá.

Z hlediska provozu a personálního zajištění se nejvíce liší rozsah týmů.

³² V článku dále jenom jako CES.

Oddělení dějin literatury pracuje v rámci většího muzejního oddělení, má stabilní odborný personál a zázemí depožitářů. Muzeum a galerie v Prostějově zaměstnává řadu pracovníků na různé úvazky včetně těch, kteří se přímo specializují na edukaci a evidenci. Oproti tomu Mahenův památník a Muzeum Otokara Březiny fungují s minimálním počtem zaměstnanců, kteří kombinují provozní a odborné úkoly. Společným rysem všech institucí je však zapojování dobrovolníků – ať už jde o členy spolků, praktikanty, nebo studenty. Dobrovolnictví pomáhá zejména v menších institucích překonávat personální limity a přináší také komunitní rozměr.

Celkově lze říci, že všechny sledované instituce spojuje snaha o zachování a zprostředkování literárního odkazu, práce s autentickou a vazba na konkrétní osobnost. Rozdíly pak pramení především z rozdílného zázemí, dostupnosti finančních prostředků, odborného personálu a technického vybavení. Zatímco větší instituce mají potenciál pro systematickou evidenci, odborný výzkum a větší inovace v prezentační a edukační činnosti, menší památníky spoléhají na svou atmosféru, místní komunitu a tradiční formy prezentace. Oba typy institucí však mají v rámci literárního muzejnictví své místo a vzájemně se mohou doplňovat.

Výzvy do budoucna

Přestože literární muzea a památníky na Moravě představují důležitá místa kulturní paměti, čelí v současnosti celé řadě výzev, které se týkají jak jejich provozu, tak společenského dopadu. Tyto problémy nejsou ojedinělé a v různém míře se objevují napříč zkoumanými institucemi. Mezi nejvýznamnější patří už mnohokrát zmiňovaný nedostatek financí, malé personální zázemí, nízká míra digitalizace či snižující se zájem veřejnosti

a zejména mladší generace o prezentovaná témata.

Jedním z dalších výrazných problémů je rozdílná míra podpory mezi velkými, centrálně řízenými institucemi a malými regionálními památníky. Mnohé z nich – a takové případy lze nalézt i mimo zkoumané případové studie³³ – jsou zřizovány obcemi či spolky a dlouhodobě tak fungují s nízkými rozpočty i pracovním týmem, což omezuje možnosti odborné, prezentační i edukační činnosti. V některých případech je provoz odkázán na nadšení jednotlivců.

Zatímco v oblasti galerií či vědeckých knihoven je digitalizace již standardem, literární muzea a památníky, zejména menšího typu, mohou často zaostávat. Absence digitalizovaných katalogů, online přístupných sbírek, virtuálních prohlídek či interaktivních vzdělávacích materiálů vede ke snižování dosahu těchto institucí, zvláště pro mladší generace zvyklé pohybovat se v digitálním prostředí na každodenní bázi. Pro zvýšení atraktivity i dosahu se dá vnímat jako zásadní pokročit v digitalizaci sbírkových fondů a taktéž rozvíjet jejich potenciál prostřednictvím již výše zmíněných nástrojů, jakými jsou například online interaktivní prvky či online vzdělávací materiály.

Tradiční publikum literárních muzeí často tvoří návštěvníci se zájmem o národní kulturní dědictví, zpravidla starší generace a samozřejmě také školní skupiny, které literárněmuzejní instituce zpravidla navštěvují v rámci výuky českého jazyka a literatury. Přírozenou výzvou se tak stává rozšíření publika směrem k mladým lidem přicházejícím samostatně, rodinám s dětmi či etnickými a jazykově různorodým skupinám. Řešením může být nabídka participativních edukačních

programů zahrnujících vlastní kreativní činnost a tvorbu, využívání storytellingu,³⁴ práce s emocemi nebo aktivní zapojení škol a knihoven do společných projektů. Akce, které přímo cílí na rodiny s dětmi, již pořádá například Červený domek Petra Bezruče.³⁵

Literárněmuzejní instituce často fungují izolovaně, bez dostatečné spolupráce s dalšími kulturními, paměťovými a vzdělávacími institucemi v regionu. Spolupráce nicméně bývají v několika případech navazovány s knihovnami, informačními centry a školami v nejbližším okolí. Přitom právě vznikem více sdílených projektů či společných výstavních počínů by se mohlo literární muzejnictví více zviditelnit a zvýšit svoji relevanci. Společné projekty, například putovní výstavy o moravské poezii propojující Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea s menšími památníky, by mohly dopomoci k propagaci a rozšíření povědomí o menších institucích.

Významné postavení mezi výzvami literárního muzejnictví má taktéž problematika prezentace. Literární díla nejsou vizuálně sdělná v takové míře, jako tomu bývá např. u výtvarného umění, sama o sobě není vizuálním ani hmotným artefaktem, což je při tvorbě expozic a výstav zaměřených na literaturu jistá limitace, která tedy vyžaduje inovativní kurátorské přístupy. Může se jednat o využití zvuku, obrazu, dramatizace či interaktivních médií, které návštěvníkům pomohou

³⁴ Jedná se o zprostředkování obsahu prostřednictvím vyprávění, více v DROBNÝ, Tomáš; VYKOUPILOVÁ, Pavla; PETRUŽELKOVÁ, Alena a SEDLISKÁ, Hana. *Metodika edukace v literárních muzeích*. Brno: Moravské zemské muzeum; Praha: Památník národního písemnictví, 2018, s. 25–26.

³⁵ Po stopách stužkonosky modré. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/po-stopach-stuzkonosky-modre/>. [cit. 2025-04-15]; Babí léto s Bezručem. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/babi-leto-s-bezrucem/>. [cit. 2025-04-15].

³³ Např. Literární památník Vysočiny v Tasově.

vnímat literaturu jako více živou a dynamickou. Výstavní obsah literárněmuzejních institucí bývá často statický a zahrnuje v největší míře ve vitrínách vystavené rukopisy, knihy, korespondenci či fotografie. Vizuálně nepřilíš atraktivní expozice znevýhodňují literární muzea a památníky oproti interaktivně strukturovaným expozicím jiných institucí. Bez kvalitních doprovodných aktivit často nevzniká tak silný návštěvnický zážitek.

Co se týče konkrétních příkladů vyplývajících z rozhovorů se zaměstnanci jednotlivých zkoumaných institucí, jako největší výzvy, se kterými se instituce v současnosti potýkají, byla uváděna zejména nižší návštěvnost, popřípadě upadající zájem o prezentované autory. Značné rozdíly jsou znát v případě návštěvnosti případových studií. Muzeum Otokara Březiny průměrně navštíví méně než 1000 návštěvníků ročně. Podle dotazovaných z této instituce muzeum v roce 2023 navštívilo 650 návštěvníků, oproti tomu návštěvnost Muzea a galerie v Prostějově se po roce 2022 pohybuje v rozmezí do 20 000 návštěvníků, přičemž zde je nutné brát v potaz, že se jedná o celkovou návštěvnost instituce.³⁶

Závěr

Literární muzea a památníky na Moravě představují jedinečný typ kulturních institucí, které slouží jako místa uchovávání a jako prostředky interpretace a zprostředkování literárního dědictví. Navzdory jejich jistému významu čelí v současnosti celé řadě výzev, jež vyplývají jak ze snižování zájmu o místní literaturu a jednotlivé autory, tak

z provozních a strukturálních podmínek. Také povaha literatury jako nehmatatelného a jazykově specifického fenoménu klade na tyto instituce mimořádné nároky v oblasti prezentace a komunikace. Tradiční výstavní přístupy, zahrnující vitríny s rukopisy či osobními předměty, již dnes ne vždy dokáží plně oslovit rozmanité publikum, zejména pak mladší generaci nebo návštěvníky bez hlubší znalosti jazykového a kulturního kontextu.

Budoucnost literárního muzejnictví spočívá ve schopnosti inovovat své expozice a výstavy, aniž by došlo ke ztrátě autenticity, tedy v hledání vyváženého vztahu mezi pietním přístupem a modernějšími prvky disponujícími interaktivitou a větší participací návštěvníka. Důležitou roli zde hrají digitální technologie, různorodé doprovodné programy – které mohou zahrnovat také vlastní tvůrčí činnost – a spolupráce mezi institucemi.

Identifikování těchto výzev by mělo být nejen základem pro další odborné rozvíjení tématu, například prostřednictvím jednotného metodického materiálu, který by sjednotil pojmy literární muzeum a památník, jejich specifika a odlišnosti a nabídl pracovníkům konkrétní nástroje pro sbírkotvornou, prezentační a edukační činnost. Taková metodika by byla určena pracovníkům literárních muzeí, památníků a dalších kulturních a paměťových institucí, které pečují o odkaz literárních osobností a děl. Taková metodika by pomohla menším institucím lépe strukturovat své aktivity a zvýšit profesionalitu jejich práce.

POUŽITÉ ZDROJE:

Babí léto s Bezručem. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. Dostupný z: <https://muzeum-pv.cz/babi-leto-s-bezrucem/>. [cit. 2025-04-15].

BENEŠ, Josef. *Kulturně výchovná činnost muzeí: 1. díl – část textová*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 1981.

BIEDERMANN, Bernadette. Museum presentation and new trends in exhibition displays from a museological perspective using the example of selected European university museums and collections. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2024, roč. 12, č. 1, s. 29–44. Dostupný z: https://muzeologia.sk/index_htm_files/MKD_1_24_Biedermann.pdf. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2453-9759. <https://doi.org/10.46284/mkd.2024.12.1.2>

BOHÁČ, Antonín. *5 let Památníku národního písemnictví na Strahově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

BOHÁČ, Antonín. Literární muzejnictví v českých zemích. *Literárněmuzejný letopis*. 1974, č. 8, s. 24–38.

BOHÁČ, Antonín. Současný stav sítě literárně muzejních objektů. In: BOHÁČ, Antonín (ed.). *Soupis literárních muzeí a památníků v Čechách a na Moravě*. Praha: Památník národního písemnictví, 1967, s. 9–12.

Corpus litterarum / Stopy písemnictví nejen v moravských dějinách. Online. In: *Moravské zemské muzeum*. Dostupný z: <https://www.mzm.cz/corpus-litterarum-stopy-pisemnictvi-nejev-v-moravskych-dejinach>. [cit. 2025-04-15].

DROBNÝ, Tomáš; VYKOUPILOVÁ, Pavla; PETRUŽELKOVÁ, Alena a SEDLISKÁ, Hana. *Metodika edukace v literárních muzeích*. Brno: Moravské zemské muzeum; Praha: Památník národního písemnictví, 2018. ISBN 978-80-87376-51-5 (Památník národního písemnictví); ISBN 978-80-7028-509-1 (Moravské zemské muzeum).

ECHARRI, Fernando. The metamuseum as the future of the museum institution? Online. *Museologica Brunensia*. 2022, roč. 11, č. 1, s. 4–9. Dostupný z: https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuseologicaBrunensia_2022_1_05.pdf. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2464-5362. <https://doi.org/10.5817/MuB2022-1-1>

ERGENSOVÁ, Zora. Muzeum Otokara Březiny. Online. In: *Muzeum Otokara Březiny: oficiální web*. Dostupný z: <https://www.otokarbrezina.cz/muzeum-otokara-breziny-2/>. [cit. 2025-09-21].

HEK [HÁJEK], Jiří. Literární věda a literární muzeum. In: JEŘÁBEK, Dušan; KOPECKÝ, Milan a PALAS, Karel

³⁶ Podrobněji v VALOVÁ, Karolína. *Literární muzea a památníky na Moravě: historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2025, s. 100–101.

- (eds.). *Literárněvědné studie: profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1972, s. 387–396.
- Instituce zabývající se oborem: Literatura – dějiny, osobnosti. Online. In: *Asociace muzeí a galerií České republiky*. Dostupný z: <https://www.cz-museums.cz/obory/1119>. [cit. 2025-04-15].
- KIRSCH, Otakar. *Mezi teorií, praxí a ideologií. K vývoji speciálních muzeologií v českých zemích v letech 1948–1989*. Habilitační práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, 2020.
- KOVÁČ, Mišo A. *Úvod do literárnej muzeológie*. Martin: Matica slovenská, 1982.
- KRAFLOVÁ, Hana. Oddělení dějin literatury. In: *Moravské zemské muzeum: s úctou k práci průkopníků, s díky jejich pokračovatelům*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015, s. 317–323. ISBN 978-80-7028-472-8.
- Literární památky. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. 2022. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/sbirky-mgp/literarni-pamatky/>. [cit. 2024-11-08].
- LORENC, Magdalena. The forgotten metamuseological concepts of Wojciech Gluziński. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2022, roč. 10, č. 1, s. 19–31. Dostupný z: https://www.muzeologia.sk/index_htm_files/mkd_1_22_lorenc.pdf. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2453-9759. <https://doi.org/10.46284/mkd.2022.10.1.2>
- LOUŽIL, Jaromír. Literární umělecké dílo jako muzejní exponát. *Literární archiv*. 1976–1977, roč. 11–12, č. 1, s. 5–31. ISSN 0231-5904.
- O projektu. Online. In: *Portál literárních muzeí*. 2020. Dostupný z: <https://www.literarnimuzea.cz/o-projektu/>. [cit. 2025-04-15].
- Oddělení dějin literatury. Online. In: *Moravské zemské muzeum*. Dostupný z: <https://www.mzm.cz/oddeleni-dejin-literatury>. [cit. 2025-04-15].
- Po stopách stuzkonosky modré. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/po-stopach-stuzkonosky-modre/>. [cit. 2025-04-15].
- POPOVICKÁ, Katerina. Flexibilita muzejního prostoru. Online. *Museologica Brunensia*. 2024, roč. 13, č. 1, s. 44–55. Dostupný z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuB2024-1-04.pdf>. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2464-5362. <https://doi.org/10.5817/MuB2024-1-4>
- RUDENKO, Serhii. Museum as technology. Online. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2023, roč. 11, č. 1, s. 5–17. Dostupný z: https://muzeologia.sk/index_htm_files/MKD_1_23_Rudenko.pdf. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2453-9759. <https://doi.org/10.46284/mkd.2023.11.1.1>
- SCHWEIBENZ, Werner. Digital materialities and “real things”: some thoughts on digital objects and the museum. Online. *Museologica Brunensia*. 2024, roč. 13, č. 2, s. 2–14. Dostupný z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/MuB2024-2-1.pdf>. [cit. 2025-09-21]. ISSN 2464-5362. <https://doi.org/10.5817/MuB2024-2-1>
- ŠOPÁK, Pavel. Literární a hudební muzea. In: KNAPÍK, Jiří; ŠOPÁK, Pavel; VÁHALA, David a OLŠOVSKÝ, Jaromír. *Vademecum muzeologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2012, s. 141–145. ISBN 978-80-7248-811-7.
- VALOVÁ, Karolína. *Literární muzea a památníky na Moravě: historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2025. Vedoucí práce prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.
- Výroční zpráva za rok 2019: Vyhodnocení činnosti Muzea a galerie v Prostějově příspěvkové organizace Olomouckého kraje. Online. In: *Muzeum a galerie v Prostějově*. [2020]. Dostupný z: <https://muzeumpv.cz/wp-content/uploads/2022/06/Vyrocnni-zprava-2019.pdf>. [cit. 2025-09-21].
- Welcome to the International Committee for Literary and Composers' Museums website. Online. In: *ICLCM: ICOM International Committee for Literary and Composers' Museums*. 2019. Dostupný z: <https://iclm.mini.icom.museum/welcome-to-the-international-committee-for-literary-and-composers-museums-website/>. [cit. 2024-10-23].

KAROLÍNA VALOVÁ

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Brno, Česká republika

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra archeologie a kultúrnej antropológie, Bratislava, Slovenská republika

512334@mail.muni.cz

<https://orcid.org/0009-0006-6683-6259>

Karolína Valová je absolventkou magisterského programu Muzeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V současné době ve svém studiu pokračuje jako doktorandka na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a externě na Katedre archeologie a kultúrnej antropológie na Univerzitě Komenského v Bratislavě. V rámci studia patří do oblasti zájmu autorky speciální muzeologie, prezentace archeologie a problematika archeoskanzenů a během bakalářského studia se zabývala také tématem vystavování Slovanské epopoje Alfonse Muchy.

Karolína Valová is a graduate from the Master's studies in the field of Museology at the Faculty of Arts, Masaryk University in Brno. She is currently continuing her studies as a doctoral student at the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, and externally at the Department of Archaeology and Cultural Anthropology at Comenius University in Bratislava. Within her studies, the author's areas of interest include special museology, the presentation of archaeology and issues related to archaeological open-air museums. During her Bachelor's studies, she also focused on the topic of exhibiting The Slav Epic, a famous set of paintings by Alfons Mucha.

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.